

Чернишова Є. Р.,
доктор педагогічних наук,
професор,
перший проректор –
проректор з наукової та
науково-методичної роботи
ДВНЗ «Університет
менеджменту освіти» НАПН
України

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В ЕСТОНІЇ

Анотація. В статті досліджено особливості неперервної освіти в Естонії, яка виступає у сучасному культурно-освітньому контексті як ідея, принцип навчання, якість освітнього процесу, умова становлення та розвитку людини.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, неперервна освіта, освіта дорослих.

Чернышова Е. Р.

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВЗРОСЛЫХ В ЭСТОНИИ

Аннотация. В статье исследованы особенности непрерывного образования в Эстонии, которое выступает в современном культурно-образовательном контексте как идея, принцип образования, качество образовательного процесса, условие становления и развитие человека.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, непрерывное образование, образование взрослых.

PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF LIFELONG EDUCATION IN ESTONIA

***Annotation.** The article deals with the features of lifelong education in Estonia, which serves modern cultural and educational context as an idea, the principle of education, quality of educational process, the condition of the formation and development of a person.*

***Keywords:** socio-economic development, lifelong education, adult education.*

Постановка проблеми. Неперервна освіта визначається всіма діями освіти і вченими. Цією ідеєю керуються у своїй діяльності в галузі освіти такі міжнародні організації, як ЮНЕСКО, Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Європейська рада й ін. У країнах Швеції, Франції, Іспанії, Канади, Великобританії, ФРН, США концепція неперервної освіти офіційно покладена в основу державної політики в галузі освіти. Саме розвиток неперервної освіти є метою та одним з найважливіших факторів проведення реформ у системі освіти багатьох країн світу. Сьогодні навчання впродовж життя є необхідною умовою існування людини; воно потрібне для того, щоб бути.

Освіта дорослих є най мобільнішою сферою освіти. Для забезпечення оперативності змісту освіти дорослих вона повинна бути відкритою, а її організація має допускати практично неперервне коригування навчальних програм і планів. При цьому мусять враховуватися як важливі запити дорослих людей, їхні потреби, актуальність наукових знань, так і зміни, які відбуваються у соціально-економічній і політичній ситуації країни.

У 60–70-х рр. ХХ ст. у таких країнах, як США, Франція, Великобританія, ФРН, Швеція, Японія, Іспанія були окреслені заходи, що

визначали шляхи розвитку, джерела фінансування та підтримки освіти дорослих¹. Досвід зарубіжних країн у розвитку освіти дорослих в контексті неперервного навчання свідчить, що шляхом розширення і вдосконалення освіти дорослих можна значно пом'якшити соціальну напруженість у суспільстві, яка виникла у зв'язку з появою безробіття, вирішити інші соціально-економічні проблеми.

Конкурентоспроможність країн на світовому ринку, як свідчить аналіз, залежить від рівня освіченості людей, розвитку їхніх творчих сил, готовності й уміння перенавчатися, здобувати нові знання, жити і трудитися в постійно змінюваному світі. Тому вивчення й узагальнення досвіду зарубіжних країн, які мають багато напрацювань, допоможе у розв'язанні багатьох проблем, які мають місце в освіті дорослих в Україні не задля сліпого копіювання, а на підставі збереження національної системи освіти².

Провідними тенденціями розвитку сучасного суспільства, що здійснюють вплив на всі сфери життєдіяльності різних країн, стали процеси економічної, політичної та культурної глобалізації, розвитку економіки знань та інформаційно-комунікаційних технологій. Вони набувають особливої актуальності у сучасних умовах у зв'язку із:

- посиленням ролі людського фактора, інтелекту, знань, кваліфікації в економічному прогресі, у забезпеченні конкурентоспроможності як окремих підприємств, галузей, так і країн в цілому;
- прискоренням науково-технічного прогресу, стрімким поширенням інформаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності, особливо у сфері виробництва і розповсюдження знань;
- становленням ринкової економіки, посиленням конкуренції на ринку праці та розвитком ринку освітніх послуг;
- глобалізацією та інтернаціоналізацією освітніх процесів тощо.

¹ Змеев С. И. Андрагогика: основы теории и технологии обучения взрослых / С. И. Змеев. – М. : ПЕР СЭ, 2003. – 208 с.

² Кремень В. Г. Система освіти в Україні: сучасні тенденції і перспективи / В. Кремень // Професійна освіта: педагогіка і психологія : пол.-укр. журнал / за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. – К. ; Ченстохова, 2000. – Вип. 2. – С. 11–30.

Значний вплив на світову співпрацю в освіті дорослих має Гамбурзька конференція (1997). Напередодні Гамбурзької конференції (1997) проблемам освіти дорослих були присвячені спеціальні конференції в Кембриджі (1929), Ельсинорі (1949), Монреалі (1960), Токіо (1972), Парижі (1985). Ідеї Гамбурзької конференції охопили багато країн світу. Так, у Швейцарії відбувся національний фестиваль року неперервного навчання «Життя – це освіта». Під впливом ідей Гамбурзької конференції відбулися конференції: 22–26 вересня 2000 р. – в Дамаску (Сирія), яка прийняла Дамаську декларацію Міжнародної ради з освіти дорослих «Освіта для всіх»³, 6–9 листопада 2002 р. – в Болгарії «Навчання упродовж всього життя», у якій взяли участь двісті делегатів з Європи, Північної Америки та Центральної Азії.

В Європі напрацьовано значний досвід з організації освіти дорослих: створено міжнародні організації, розробляються проекти, проводяться конференції. Інтерес до освіти дорослих зростає в усьому світі. Розвинуті країни світу раніше за інших зрозуміли, що соціальний і технічний прогрес у суспільстві залежить насамперед від самих людей, від того, наскільки вони навчені й виховані. У багатьох країнах світу (Австрії, Великобританії, Данії, Німеччині, Україні, Естонії, Фінляндії, Швейцарії та ін.) відбуваються національні Тижні освіти дорослих.

Інтеграція України до європейського та світового освітнього простору, особливості якої пов'язані як з природою означених глобальних процесів, так і з специфічними умовами розвитку суспільно-економічного, політичного та культурно-освітнього життя нашої країни, зумовлює необхідність розв'язання низки складних проблем, зокрема: підвищення якості освіти, здійснення моніторингу ефективності діяльності освітньої системи на національному рівні; децентралізація управління освітою; розширення державно-громадського партнерства у соціальній сфері; структурна

³ Дамасская декларация Международного совета образования взрослых // Новые знания. – 2001. – № 1. – С. 19–20.

перебудова освітньої системи відповідно до потреб забезпечення неперервності освіти; розвиток ринку освітніх послуг; розширення міжнародного співробітництва, моніторинг та використання інноваційних ідей зарубіжного досвіду в сфері освіти тощо.

Розв'язання комплексу цих складних завдань потребує вивчення динаміки змін у системах освіти східноєвропейських країн. Найрадикальніших реформ на початку ХХ ст. зазнали системи освіти Польщі, Угорщини, Чехії, Словаччини, Словенії, Румунії, Литви, Латвії, Естонії.

Звернення уваги на досвід реформування цих країн, зокрема Естонії, зумовлено: активізацією контактів східноєвропейських країн з державами Західної Європи у сфері освітньої політики (упровадження близьких за ідеологічними та концептуальними основами програм реформування систем західноєвропейських країн); орієнтацією східноєвропейських країн на висновки академічних громад розвинених країн Європи; активізацією впливу освітньої політики розвинених країн на освітні програми впливових міжнародних політичних, економічних, фінансових, культурно-освітніх організацій і через них – на процеси освітніх змін у східноєвропейських країнах.

Ми розуміємо, що пошук країнами Східної Європи власних моделей розвитку освіти в умовах посилення глобалізаційних впливів – процес складний і суперечливий. Він зумовлений пріоритетами, які мають всезагальний характер. Вивчення й усвідомлення суті цих пріоритетів має допомогти освітянам – політикам, теоретикам, практикам східноєвропейських країн осмислити процеси, що відбуваються в освітній галузі, знайти шляхи їх модернізації, зокрема використовуючи можливості неперервної освіти дорослих.

Системні дослідження андрагогіки за кордоном розпочалися в другій половині ХХ ст., коли значно розширилася сфера формальної і неформальної освіти дорослих, що потребувала спеціальних досліджень щодо підвищення ефективності навчального процесу, осмислення традиційної педагогічної

проблематики у світлі ідей безперервної освіти. Подальшого розвитку андрагогічна ідея набула у працях М. Ноулза, Р. Хавігерста, Ф. Пьоггелера, Е. Хофмана, Л. Турса, А. Нокса, П. Джарвіса, Р. Сміта та ін. М. Ноулз підкреслював, що для дорослої людини важливе відчуття власної участі в будь-якому рішенні стосовно неї, а не пасивне сприйняття рішення інших. Тобто освітній процес необхідно здійснювати з урахуванням індивідуальних особливостей і запитів дорослих студентів, що стало одним із напрямів вивчення досвіду щодо можливостей неперервної освіти в Естонії.

Ознайомлення із здобутками цієї прибалтійської країни відбулося завдяки спільному проекту естонської сторони і представництва DVV-international в Україні. Програму навчальної поїздки, на нашу думку, було дуже вдало побудовано, оскільки була можливість ознайомитися з роботою державного і недержавного сектору, народних університетів, місцевих осередків розвитку освіти дорослих. Вперше я була в Естонії 15 років тому і мене як освітянина дуже здивувала і привабила амбіційність і впевненість естонців щодо їхнього прориву у відкрите вікно інформаційного простору.

На сучасному етапі основні стимули зміни державної політики Естонії у сфері вищої освіти багато в чому йдуть від міжнародних інституцій та організацій (ЮНЕСКО, Рада Європи, Болонський процес). Вузівське та наукове співтовариство країн Балтії (Латвії, Литви та Естонії), будучи толерантним до освітніх реформ, тим не менш не є групою, що форсовано їх лобіює, незважаючи на те, що в державних структурах своїх країн відсоток представників освіти і науки досить значний. Причиною цього є розуміння складності реформ і тих небезпек, які стоять за різкими трансформаціями освітньої сфери⁴.

Процеси реформування вищої освіти цих країн показали складні проблеми пострадянського періоду розвитку, зокрема:

⁴ Никифоровс, Н. В. Политические аспекты Болонского процесса на примере Латвии, Литвы и Эстонии [Электронный ресурс] : автореф. дисс. ... канд. полит. наук : 23.00.04 / Никифоровс Никита Валерьевич ; Моск. гос. ин-т междунар. отношений. – Электрон. дан. – М., 2010. – 30 с. – Режим доступа: www.mgimo.ru/files2/y05_2010/154092/avtoref_Nikiforovs.rtf. – Загл. с экрана. – Дата обращения: 1.08.13

- скорочення бюджетного фінансування;
- нерівність доступу до вищої освіти в силу поширення його «комерціалізації»;
- зниження питомої ваги і якості фундаментальних навчальних дисциплін у програмах підготовки;
- зростання безповоротної академічної мобільності за межі національних кордонів;
- різке зростання кількості ВНЗ, зокрема, недержавних (у регіоні діють дев'яносто вищих навчальних закладів, з яких п'ятнадцять є багатопрофільними університетами);
- зниження рівня вимог до підготовки у вищій школі з боку студентів і суспільства, у зв'язку з екстенсивним етапом розвитку освітньої системи та неефективністю самого процесу реформування;
- послаблення ролі держави в освітній політиці;
- занепад викладання деяких фундаментальних дисциплін тощо.

Реалізація Болонських рішень в прибалтійській системі вищої освіти характеризуються: успішною реалізацією всіма вузами Латвії, Литви та Естонії переходу до системи трьох освітніх рівнів, запровадженням європейських додатків до дипломів; створенням системи забезпечення і контролю якості вищої освіти; реалізацією механізмів обов'язкової участі студентів у діяльності ВНЗ, в частині організації та навчання і оцінці його якості; зростанням рівня мобільності студентів, академічного й адміністративного персоналу вузів, що майже досягло середньоєвропейських показників; введенням в дію національних систем оцінювання обсягів навчальної роботи в кредитах і поступовим переходом від національних систем кредитів до системи кредитів ECTS.

Відомі науковці Х. Бауман⁵, досліджуючи систему вищої освіти Естонії, розглядають систему держзамовлення на підготовку спеціалістів. За

⁵ Бауман Х. Система высшего образования в Эстонии / Х. Бауман // Альма матер. – 2004. – № 1. – С. 33–36. та Калакаускас І. Освіта в Естонії / І. Калакаускас // Управління освітою. – 2010. – Лют. (чис. 4). – С. 24–25.

їхньою оцінкою Міністерство освіти Естонії щорічно заключає договори з університетами про підготовку визначеної кількості фахівців на певний термін, а також фінансує їхнє навчання. Але кількість «бюджетних місць» у державних ВНЗ щороку дедалі скорочується. Із кожним роком вступ до інституту дедалі менше розцінюється в суспільстві як успіх абітурієнта, оскільки зберігається дисбаланс між потребами суспільства в тих або інших професіях і здатністю ВНЗ навчити цим професіям швидко і якісно. Як і в інших країнах Балтії, першою стадією вищої освіти є підготовка бакалаврів, другою – магістрів, а третьою – докторів.

Під час відвідування Естонії ми дізналися, що по закінченні кожної стадії присвоюються такі кваліфікації: перша стадія – диплом про прикладну вищу освіту, диплом ступеня бакалавра; друга стадія – диплом ступеня магістра або диплом з певної спеціальності; а ступінь магістра не видається; третя стадія – диплом ступеня доктора.

Однак, незважаючи в цілому на позитивні тенденції впровадження принципів Болонського процесу в Латвії, Литві та Естонії в цій публікації зупинимося на негативних наслідках такої глобалізації, яка руйнує освіту в руслі традиційних академічних цінностей. На нашу думку, однією з причин відносного успіху реформування системи державного управління у сфері освіти в країнах Балтії, стала його орієнтація на збереження і розвиток інтелектуального потенціалу суспільства.

У цьому контексті повчальним є той фактор, що створення загальноєвропейського освітнього простору можливо лише у випадку збереження різноманіття національних культурних традицій, зростання академічної автономії університетів, які стають самостійними учасниками глобального ринку освітніх послуг. У рамках Болонського процесу окреслився й інший аспект європейської ідентичності – традиції захисту локальних інтересів як основи забезпечення загального блага.

Естонія здобула незалежність у 1991 р. і основні технічні, економічні, політичні та соціальні зміни сталися саме у цей час. Всі сектори економіки

вимагали більш широкого доступу до інформації, ніж будь-коли раніше. Комплекс змін також зачіпає освітню галузь Естонії. Так, велике значення мала в Естонії реформа публічного адміністрування, що утвердила систему, суть якої формулюється вкрай просто: створено передумови, що перешкоджають хабарництву поміж бюрократів.

Реформування галузі освіти та науки в Естонії почалося ще в 1988 р. Розвиток цього процесу на початковій стадії включав реформи управління та навчальних програм на рівні навчального закладу, без координації в національному масштабі. Кожен навчальний заклад та підрозділ створював свою особисту модель і працював відповідно до свого статусу.

У 1995 р. впроваджено програму із забезпечення всіх шкіл доступом до Інтернету. Уряд вирішив подати приклад громадянам і оголосив себе «електронним». Особливістю запровадження електронного врядування в Естонії є цілковита інтернетизація Ради міністрів Естонії: всі урядові рішення, крім таємних, за лічені хвилини після їх прийняття викладаються в мережі.

Інформаційні технології в органах влади допомагають в організації управління державою та взаємодії з громадянами завдяки максимальному використанню в органах державного управління, зокрема й управління освітою, сучасних інформаційних технологій. В Естонії державні органи вже давно користуються перевагами інформаційних технологій як в управлінському процесі, так і у наданні адміністративних послуг для населення.

Громадяни отримують різноманітні послуги через Інтернет: видачу ліцензій, сплату податків тощо. За допомогою автоматизованої системи електронного документообігу можна вирішити низку проблемних питань, таких як: своєчасне надання і виконання документів, якість ухвалення управлінських рішень, якість підготовки колективних документів, запобігання проявам корупції. Електронний (цифровий) підпис є обов'язковим реквізитом електронного документа та використовується для

ідентифікації автора. Накладання електронного підпису завершує створення електронного документа. Органами влади розроблені і прийняті законодавчі та нормативно-правові акти, які регулюють відносини, пов'язані з використанням електронного (цифрового) підпису.

ІТ- технології – це нові вимоги до державних службовців освітньої сфери, службовців органів місцевого самоврядування, новий рівень професіоналізму, новий підхід до виконання обов'язків, це автоматизація роботи з документами, із заявами громадян, довідками, ліцензіями, іншими формальними актами, які легалізують певну діяльність громадянина. Розвиток ІР-телефонії та впровадження відповідних технічних засобів у роботі органів державного управління освітою дає можливість використовувати відеозображення тощо. Застосування технології ІР-телефонії у сфері управління освітою має багато переваг, серед яких: зниження вартості телефонних переговорів, якість телефонного зв'язку, підвищення ефективності роботи органів державної влади, можливість використання безлічі телекомунікаційних послуг, дуже гнучка система налаштування⁶.

Наприкінці 2000 р. в Естонії було оголошено про реалізацію програми комп'ютеризації кабінету міністрів. Інформаційна система естонського КМ дає можливість обмінюватися документами в електронному вигляді, ознайомлюватися з поправками, внесеними міністрами до проектів нормативних актів, що обговорюються, проводити голосування у режимі «он-лайн».

В Естонії створений Інтернет-портал «Сьогодні вирішую я» (Tapa otsustan mina), за допомогою якого громадянин республіки може взяти участь в управлінні державою – висловити свою думку про поточні процеси у країні, запропонувати поправки до законопроектів тощо. Цей портал також дає змогу освітянам висловлювати свою думку про поточні події у країні,

⁶ Moon J. The Evolution of E-Government among Municipalities: Rhetoric or Reality? / J. Moon // Public Administration Review. – 2002. – Vol. 62. – N 4.].

вносити поправки до законопроектів, а також голосувати. Якщо ідея поправки чи іншої пропозиції містить раціональне зерно і підтримується іншими інтернет-користувачами, естонський прем'єр-міністр відсилає цю пропозицію зі своєю резолюцією у відповідне міністерство.

Очевидно, що інформаційні технології в органах державного управління освітою вигідні не лише самому урядові, а й громадянам і державі в цілому, їх використання приводить до підвищення ефективності організації діяльності та функціонування державних органів. Використання ІТ-технологій в сучасному управлінському процесі здатне змінити саму природу влади, зробити її більш прозорою та підконтрольною громадськості, створити умови для нормального розвитку освітньої сфери та своєчасного ухвалення поточних управлінських рішень, поліпшити інвестиційний клімат, забезпечити реальну участь громадян у процесах творення й аналізу освітньої політики, розроблення законодавчих документів та ін.

Швидкий розвиток комп'ютерної галузі в країні помітно вплинув на внутрішнє життя Естонії. Навчання за допомогою сучасних технічних засобів стає все більш популярним способом здобування освіти. Мільйони людей у світі можуть залучитися до досягнень людства в усіх сферах пізнання завдяки дистанційній освіті – технології навчання XXI ст., що використовує новітні інформаційні і телекомунікаційні засоби.

Нині навчання за допомогою електронних технологій, зокрема дорослого населення, набуває в Естонії все більшої популярності, яке пропонують відкриті університети, центри дистанційного навчання. Більшість дорослих з недовірою ставляться до освіти через Інтернет. Учень використовує Інтернет у навчанні, якщо хоче, педагог має бути «гнучким» і пропонувати альтернативи в навчальному процесі. Це може бути пряме спілкування, дискусії, дебати і т. ін.

Для нас цікавим стало дізнатися про результати впровадження програми комп'ютеризації, під назвою «Стрибок тигра», яка передбачала створення е-країни Естонії і сьогодні втілюється в суспільне життя. Так,

підтримка та розвиток освіти дорослих реалізується через мережу Професійних центрів, Народних університетів, курсів, громадських об'єднань та шляхом підвищення кваліфікації.

Сьогодні роль освіти дорослих у соціально-економічному розвитку суспільства, на нашу думку, полягає у забезпеченні позитивних результатів соціальних змін і впливає із її соціальних функцій. На сучасному етапі розвитку суспільства йдеться про три види освітньої діяльності дорослих: формальна освіта, яка завершується видачею загальнонавчального диплома або атестата; неформальна освіта – здійснюється в освітніх установах або громадських організаціях, а також під час індивідуальних занять і зазвичай не супроводжується отриманням документу; інформальна освіта – індивідуальна пізнавальна діяльність (життєвий досвід), яка супроводжує повсякденне життя та необов'язково має цілеспрямований характер⁷.

Нас ознайомили з тим, що в Естонії вважаються дорослими учнями такі категорії:

- студенти, які навчаються з неповною зайнятістю;
- студенти неформальних курсів (пов'язаних з роботою, навчанням, вільною освітою).

Хто ж вони такі, що навчаються вже в дорослому віці?

Поняття «дорослий учень» в Естонії, як правило, не пов'язане з віком. Відповідно до чинного законодавства, естонський дорослий учень це той, для якого навчання не є основною діяльністю і він вчиться паралельно з роботою, сімейним життям або іншою діяльністю. В державі створена система підтримки освіти дорослих, яка має на меті мотивувати до неперервного навчання.

Цікавим було дізнатися про систему соціального захисту дорослих учнів, можливість повернення прибуткового податку, якщо людина сама платить за своє навчання, то вона має право на повернення прибуткового

⁷ Чернишова Є. Р. Освіта дорослих як складова національної системи неперервної освіти / Є. Р. Чернишова // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. — 2014. — Вип. 2 (9). — С. 86-93.

податку в обсязі витраченої на навчання суми. Не зайвим стосовно підтримки навчання є медичне страхування для осіб, які навчаються ступеневої освіти, та навчальна відпустка (поняття, яке надається щоб мотивувати до неперервного навчання) тривалістю 30 календарних днів протягом календарного року. Під час навчання, пов'язаного з роботою, людина має право отримувати за навчальну відпустку протягом 20 днів середню заробітну плату. Для закінчення рівня навчання надається додаткова навчальна відпустка тривалістю 15 календарних днів, за який працівнику або службовцю виплачується встановлена мінімальна ставка заробітної плати.

Під час зустрічі у Міністерстві освіти і науки Естонії нам розповіли про фінансову підтримку цього напрямку навчання урядом. Упродовж 5 років витрачено 17 мільйонів євро на Програму навчання дорослих; більш розгорнута інформація представлена в табл. 1 (за виступом Aino Haller).

Таблиця 1

***Програма навчання дорослих в Міністерстві освіти і науки
(17 млн. євро)***

2008	2009	2010	2011	2012	2013
Програма 1: Трудове навчання і розвивальна діяльність для дорослих – € 9 мільйони					Запланувати нові програми, знайти додаткові кошти
Програма 2: Навчання дорослих в центрах навчання системи інформальної освіти о – € 4 мільйони					
Програма 3: Популяризація навчання дорослих – € 1 мільйон					
Додатково: відкриті тури клопотань – € 3 мільйони					

Проте на цьому Естонія не зупинилась і крокує далі, розроблена та затверджена Стратегія розвитку неперервної освіти дорослих на період 2015–2020 рр., що має за мету: змінити розуміння навчання; підготувати компетентних і мотивованих викладачів і директорів шкіл; можливості

навчання протягом усього життя урівноважити із потребами ринку праці; здійснити рухову революцію в неперервному навчанні; забезпечити однакові можливості для неперервної освіти і зростання рівня участі в навчанні.

Наряду з цим, нам було повідомлено і про ризики означених напрямів реформування освітньої галузі, а саме:

- близько третьої частини працездатного населення Естонії не має професійної підготовки. При цьому люди з низькою кваліфікацією слабо беруть участь в навчанні упродовж усього життя;

- повсюдно вважається, що навчання це лише для молоді. Перешкодою на шляху до підвищення кваліфікації, поряд з обмеженими фінансовими можливостями, є також відсутність у дорослих інтересу і мотивації до навчання;

- третя частина дорослих не володіє мінімальною комп'ютерною грамотністю;

- у суспільстві спостерігаються занадто великі відмінності між освітніми пропозиціями впродовж усього життя і потребами ринку праці.

Цікавим було дізнатися, що Естонія входить до програми РІААС (Programme for the International Assessment of Adult Competencies), якою передбачено міжнародне вивчення компетенцій дорослих, коли вперше оцінено навички опрацювання інформації за допомогою комп'ютера серед дорослого населення. У цьому дослідженні світового рівня в період 2011–2012 рр. взяли участь більше ніж 165 000 чоловік віком 16-65 років з 24 держав. У програмі РІААС оцінювалися: навички функціонального читання і базові навички, які лежать в їх основі, математична грамотність, уміння вирішувати проблеми в технологічному середовищі.

Водночас було зазначено, що швидкий розвиток національної телекомунікаційної мережі дає можливість використовувати найновітніші інформаційні технології у галузі дистанційної освіти. Підключення бібліотек, інформаційних центрів, університетів і шкіл до мережі Інтернет дає гарну можливість для поширення дистанційної освіти по всій Естонії. Створення

необхідної інфраструктури для відкритої, дистанційної освіти розпочалося в Естонії в 1994 р. На сьогодні естонські університети добре підготовлені для дистанційної освіти: багато експертів ознайомлені з освітніми концепціями, налагоджені хороші контакти з університетами, центрами дистанційної освіти і науково-дослідними центрами в інших країнах, відновлена співпраця між естонськими університетами.

Створення необхідної інфраструктури для відкритої дистанційної освіти розпочалося в Естонії в 1994 р. До сьогодні естонські університети добре підготовлені для розвитку дистанційної освіти: багато експертів ознайомлені з освітніми концепціями, налагоджені контакти з університетами, центрами дистанційної освіти і науково-дослідними центрами в інших країнах, є співпраця між естонськими університетами.

Важливо відзначити, що більшість курсів дистанційного навчання пропонують змішану форму контролю як очну, так і дистанційну. Дистанційні освітні програми пропонують в основному відкриті університети на протигагу традиційним університетам Естонії. Активно розробляються програми для дистанційної форми навчання. Навчання за такими програмами пропонують такі університети: Тартуський університет; Талліннський технічний університет; Талліннський університет.

Сьогодні, більш ніж коли раніше, університети та інші ВНЗ Естонії покликані відігравати важливу роль у суспільстві. Як і в інших країнах, вони мають реагувати на соціальні й економічні проблеми суспільства, допомагати зберегти культурну спадщину та послідовність поколінь, а також виховувати та надихати молодих людей, розвиваючи в них глобальне мислення, виробляючи позицію терпимості й участі⁸.

Головна турбота державних органів влади, відповідальних за розвиток освіти, повністю перебороти некомпетентність стосовно цивілізації. Частково

⁸ Moon J. The Evolution of E-Government among Municipalities: Rhetoric or Reality? / J. Moon // Public Administration Review. – 2002. – Vol. 62. – N 4.

це означає прийняття освітньої системи, яка зможе вирішити проблему збалансованого розвитку особистості та суспільства⁹.

Освіта дорослих знаходиться в центрі уваги сучасної педагогічної науки України. Так, на думку І. Зязюна, «...філософсько-педагогічна ідея неперервної освіти – це передусім усвідомлення освіти як процесу, що охоплює все життя людини; невинне цілеспрямоване засвоєння людиною соціокультурного досвіду з використанням усіх ланок наявної освітньої системи; дотримання означеного принципу організації освіти, освітньої політики, спрямованої на створення умов для навчання людини впродовж усього її життя...»¹⁰.

Підводячи підсумки нашого відвідування Естонії, ми дійшли думки, що під час розроблення Стратегії розвитку освітньої галузі України ми можемо використати напрацювання Естонії більш ніж за 20-річний період, зокрема такі:

- судячи з рівня навичок функціонального читання і математичної грамотності, можна сказати, що якість освіти в Естонії є конкурентоспроможною у світовому контексті: серед молодих людей до 30 років з основною і середньою освітою показники аналогічних груп були вище тільки у невеликого числа держав, а навички молодих людей з вищою освітою відповідали середньому рівню;

- в аспекті здобуття навичок естонське суспільство скоріше відрізняється рівністю: внутрішньодержавні відмінності між людьми з різною освітою, з різних сімей і різної статі залишаються відносно не великі в порівнянні з іншими державами;

- відносно навичок діє принцип «користуйся або втрачай», тобто засвоєні навички можна легко втратити, якщо вони не застосовуються в

⁹ Гор А. Основные принципы построения электронного общества / А. Гор // Электрон. журн. ЮСИА. – 1996. – Т. 1. – № 12.

¹⁰ Зязюн І. А. Філософія неперервної професійної освіти і сучасні психолого-педагогічні парадигми / І. А. Зязюн // Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: монографія. – К.: Наукова думка, 2003. – С. 167-276.

повсякденному житті або на роботі. При цьому частота застосування навичок в Естонії на середньому рівні, а на роботі – скоріше нижче за середній рівень.

- національна політика Естонії у сфері навчання дорослих ставить за мету підвищення її якості і доступності з упором на забезпечення потреб ринку праці, в результаті цього система освіти дорослих Естонії стала більш гнучкою і загальнодоступною.

Отже, на сьогодні ми маємо чудовий досвід Естонії, який можливо десиміювати на українське підгрунття, оскільки освіта дорослих є найважливішим інструментом суспільного розвитку, чинником усунення суперечностей між підвищеними вимогами сучасної епохи та парадигмою освіти.

Отже, освіта дорослих на національному рівні має бути визначена як повноправне освітнє поле з відповідною увагою до контролю й перевірки якості та забезпечення різноманітних форм освіти. На часі розроблення Концепції та Стратегії розвитку в Україні системи освіти протягом життя, в яких, на нашу думку, мають бути положення щодо зв'язку національних моделей освіти дорослих з європейською, у цьому випадку – з естонською структурою кваліфікацій, збільшення порівнянності й прозорості, а також створення критеріїв та механізмів визнання й ствердження неформальних видів освіти в навчальній та професійній діяльності.